

Lazarjevi mami v spomin

Frančiška Lazar s sliko Dražgoš in šopkom stotih nagljev

hčerki Francki v Hotavljah. Frančiška se je leta 1935 poročila z Jožefom Lazarjem (rojen 2. aprila 1896), ki je prinesel v zakon osem otrok iz svojih prejšnjih dveh zakonov. Tako je Frančiška prevzela nase težko breme nadomestne matere, v zakonu pa se ji je rodila še hčerka Francka. V njeni oskrbi so se znašli Janez, Jernej, Jože, Feliks, Francelj, Pavla, Ivanka, Marica in Francka.

Številna družina se je preživljala na kmetiji v Stari Oselici vse do druge svetovne vojne. Z njimi je živel tudi očetov brat Karel Lazar (rojen 18. novembra 1906).

Druga svetovna vojna, ki je že leta 1941 grozila z izselitvijo prebivalcev Poljanske doline, je potegnila v splošni ljudski upor tudi družino Lazar. Cankarjevemu bataljonu so se pridružili številni kmetje uporniki, med njimi 18. decembra 1941 tudi oče Jožef in 22. decembra 1941 dvojčka Ivan ter Jernej (rojena 22. avgusta 1922). Zaradi starosti je oče odšel 25. decembra 1941 domov, vsi pa so sodelovali v bojih bataljona. Dvojčka Ivan in Jernej sta po bojih v Poljanski dolini odšla s Cankarjevim bataljonom v Dražgoše in preživela dražgoško bitko. Po teh silovitih bojih je nastopilo strašno obdobje,

V sredo, 16. maja 2001, smo se na pokopališču v Gorenji vasi poslovili od Lazarjeve mame, ki bi 5. junija 2001 doživela svoj 104. rojstni dan. Ko smo se pripravljali, da bomo zopet, kot vsako leto, skupaj praznovali, smo zvedeli za žalostno vest, da je v miru zaspala. Če je bilo njeno življenje polno trpljenja, ji je bilo to vsaj ob smrti prihranjeno. Spominjam se obiska Frančiške Lazar v KL Mauthausen, ko sem jo spremljal na kraj usmrtitve njenega moža in sinov. Nisem se mogel načuditi njenemu junaškemu zadržanju ob psihičnem pritisku, ko se človek sreča s krajem, kjer so bili umorjeni njegovi najdražji.

Frančiška Lazar, rojena Šifrer 5. junija 1897, po domače Homovčeva mama, je bila doma v Stari Oselici v Poljanski dolini. Že dolga leta pa je živela pri svoji

dnevne hajke in teror in tako so se tudi Lazarjevi skrivali doma in spomladi 1942 padli v roke gestapa. Že 24. aprila so tri aretirali, jih nato izpustili, pa aretirali izmenično druge in jih zopet izpustili. To so bile gestapove igre in posledica novih informacij, ki so jih dobivali. 1. 5. 1942 pa so dokončno aretirali Jožefa Lazarja, Jerneja Lazarja, Feliksa Lazarja, Jožeta Lazarja in Ivana Lazarja ter jih zaprli v loške zapore, nato pa 12. maja 1942 odpeljali v Begunje. Frančiško Lazar, njene hčerke in sina Franceta pa so izgnali in internirali v Nemčiji v Forthu; po vojni so se vrnili domov.

16. maja 1942 so odpeljali iz Begunj v Mauthausen drugo skupino 17 talcev (prvo skupino so odpeljali že 19. aprila in jih 20. aprila za Hitlerjev rojstni dan 48 ustrelili), tja so prišli 22. maja. Med temi talci so bili oče Jožef Lazar in dvojčka Ivan in Jernej, ter Jožef Vraničar iz Škofje Loke (rojen 29. oktobra 1910). Ves čas do 17. junija so bili zaprti v taboriščnem bunkerju, ta dan pa so jih postrelili. Za ustrelitev v Mauthausnu so simbolično odbrali oba dvojčka, ki sta bila v Dražgošah, in glavo družine, Jožefa. Streljali naj bi jih kot v znamenje maščevanja za ustreljene nemške sodelavce Jožefa Deglaja in Rudolfa Martelaka iz Škofje Loke ter Adolfa Jelenca iz Bukovice. 1. julija 1942 je bil kot talec ustreljen sin Feliks v skupini 29 talcev na mostu pri Žirovnici. 11. julija 1942 pa še sin Jože v skupini 5 talcev na Golniku. Očetov brat, Karel Lazar, je vstopil v partizane 21. oktobra 1943, bil ujet in je 18. januarja 1945 umrl v koncentracijskem taborišču. Družina je torej izgubila 6 moških.

Že nekaj let smo se ob njenem rojstnem dnevu zbrali pri njej doma interniranci iz Mauthausna in izgnanci. Posebej smo se pripravljali na njen 100. rojstni dan, odbor internirancev iz Mauthausna me je zavezal, da to srečanje izpeljem. Tako je dne 4. junija 1997 ob njeni 100-letnici Frančiška Lazar doživela s svojimi dragimi posebno čast in priznanje z obiskom predsednika Republike Slovenije, Milana Kučana. Srečanje je bilo v gostilni Lipan v Hotavljah. Srečanja so se poleg predsednika in njegove soproge Štefke udeležili številni interniranci iz Mauthausna, izgnanci iz

*Predsednik Milan
Kučan z ženo Štefko
v krogu Frančiške
Lazar in sorodnikov*

LAZARJOVI MAMI V SPOMIN

Mesec rožnik se pričinja
in košnja že pojenja.
Lazarjeva mama pa stošter leta bi štela
če bi danes še živila

Pa le nekaj dni pred tem,
naznanili smo ljudem
da slavne stoštir letnice ne bo, ker
Lazarjova mama je vzela slovo.

Gor v Osele se je rodila
in brezskrbno mladost tu užila,
a že v zibel ji blo dano,
da z rožami v življenju ne bo postlano.

Leto 1935 se je pisalo,
ko k Homovc je šla za novo mamo,
osmero otrok jo je že čakalo
in vabilo v dolino zalo.

Ob letu se ji je hčerka Francka rodila
zdaj je bila še lepša Homovceva dolina,
a le za kratek čas
kajti: vojna je prišla nad nas.

Žrtev Homovceve družine je bila,
smrt četvero sinov in očeta Jožeta
ostale otroke z mamo so odgnali
v daljno Nemčijo poslali

Temna noč je dolino pod Slajko krila,
ko se Homovceva mama z otroki je vrnila.
V temi z roko po njivi je trepljala, v skrbi:
Je katera roka kaj vsadila ali vsjala

Svoja leta visoke starosti si užila
ob skrbni hčeri Francki.
V naših spominih boš ostala taka, kod si bila
vedno živahna in nasmejana
LAZARJOVA MAMA

Napisala: Minka Markelj